



УДК: 339.923

*В.В. Трофимова,
кандидат економічних наук, докторант кафедри міжнародної економіки,
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана*

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕГРАЦІЙНИЙ РЕСУРС ДИНАМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Визначено сутність глобалізаційно-інтеграційного ресурсу та основні напрямки його використання в національній економічній моделі України. Обґрунтовано необхідність використання в якості критерію ефективності моделі економічного розвитку відповідність глобальній економіці знань. Запропонований ряд заходів щодо вдосконалення моделі економічного розвитку України на сучасному етапі.

Ключові слова: національна економічна модель, глобалізаційно-інтеграційний ресурс, глобальний кругообіг продуктивних сил, прогноз національного розвитку, економіка знань, економічний розвиток України.

Вступ. У друге десятиріччя XXI ст. Україна має увійти із чіткою моделлю самодостатнього конкурентоспроможного економічного розвитку, еталоном та орієнтиром якої повинна стати глобальна економіка знань. Провідною ознакою нової економічної системи, що зароджується та розвивається сьогодні у найрозвинутіших країнах світу, є її глобальна природа, яка виявляється у тому, що багато економічних явищ, які раніше мали суто національний вимір, сьогодні набувають глобальної форми. Насамперед, мова йде про переростання процесів кругообігу продуктивних сил поза національні кордони, вихід їх на міжнародний рівень та набуття ними глобальної форми. Так, міграція ключової продуктивної сили суспільства - людини - пройшла декілька рівнів розвитку та наразі набула форми глобального кругообігу робочої сили.

Перспективи розвитку вітчизняної економіки напруму залежать від характеру її участі у глобальному кругообігу продуктивних сил, а тому глобально-інтеграційний ресурс для України, яка має абсолютну геополітичну та гео економічну перевагу, є на сьогодні ключовим в процесі активізації темпів економічного зростання та оптимізації моделі економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Глобальна інтеграція як феномен сучасного етапу становлення глобальної економіки досліджується у наукових працях таких іноземних та вітчизняних вчених як А. Медісон [1], Т. Хеніг та А. Грінспен [2], С. Саркар [3], О. Білорус [4], Д. Лук'яненко [5], А. Філіпенко [6], В. Чужиков [7], Т. Кальченко [8], А. Чухно [9], С. Юрій [10], Ю. Пахомов [11]. Дослідженню процесів інтеграції України у світове господарство присвячені наукові праці таких вітчизняних вчених як А. Поручник [12], В. Власов [13], Л. Шостак [14], Л. Антоноук [15], О. Швиданенко [16], В. Новицький [17], О. Шнипко [18].

До сих пір питання глобальної інтеграції вивчалось в площині кількісних оцінок рівня відкритості економіки. Між тим, в епоху зародження глобальної економічної системи відкритість країни стає нормою економічного розвитку, і такий критерій вже не може вважатися ключовим в інтеграційній складовій. Оскільки раціональне та ефективне використання глобально-інтеграційного ресурсу стає основним завданням економічної політики всіх країн світу, саме тому й перед Україною постає завдання щодо наукового та практичного пошуку механізмів інтеграції та визначення новітніх теоретико-методологічних засад, на яких повинна ґрунтуватися нова економічна модель, що забезпечить зміцнення національної самодостатності.

Метою даної статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад формування національної економічної моделі України на основі діалектичної єдності національної самодостатності та глобальної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні доля України залежить від її спроможності знайти та втілити в життя новий шлях розвитку, зразком якого повинна стати модель глобального конкурентоспроможного інтегрування на основі інноваційної стратегії розвитку. Якщо нині глобальний інтеграційний процес домінує у всьому світі, то включення України в ці процеси пов'язані з величезними ризиками і загрозами. Аби бути готовою до глобальної конкуренції та глобальної інтеграції, Україна повинна мати потужний глобально-інтеграційний ресурс. Між тим, визначення цього поняття та наділення його конкретним змістом ще є завданням для існуючої наукової еліти.

Автор пропонує розглядати глобально-інтеграційний ресурс як економічну категорію з таких позицій: перш за все, це здатність (якість, можливість, джерело) країни бути ефективною в умовах посилення глобальної інтеграції; по-друге, це засіб, який дозволяє за допомогою певних перетворень отримати бажаний результат; по-третє, це фактори, без яких неможливий будь-який вид діяльності в умовах глобальної інтеграції. Таким чином, глобально-інтеграційний ресурс – це здатність країни забезпечити конкурентоспроможне інтегрування в глобальне світове господарство на основі глобального мислення за допомогою конкретних механізмів.

Отже, принципово важливим є те, що глобально-інтеграційний ресурс країни – це не кількість чого-небудь, а, насамперед, якісна економічна політика, що спроможна віднайти та реалізувати інтеграційні переваги країни для зміцнення її національної самодостатності.

Стратегічний вибір України полягає в інтеграції через конкурентоспроможний розвиток, для чого вона повинна активно використовувати свій глобально-інтеграційний ресурс. За останні п'ять років Україна значно активізувала використання глобально-інтеграційного ресурсу, про що свідчить те, що навіть у 2009 р., у часи розпаду економічної кризи, експорт українських товарів та послуг дорівнював 4923,7 млн. дол. США, імпорту – 50604, 4 млн. дол. США, при чому зменшення у порівнянні з 2008 р. становило відповідно 62,5% та 55%. В цей час Україна здійснювала зовнішньоторговельні операції з 213 країнами світу, при цьому найбільші експортні поставки товарів спрямовувались до РФ (21,4% від загального обсягу експорту), Туреччини (5,4%), Китаю та Казахстану (по 3,6%), Білорусі (3,2%), Німеччини та Італії (по 3,1%). У загальному обсязі імпорту найбільші поставки здійснювались з РФ (29,1%), Німеччини (8,5%), Китаю (6%), Польщі (4,8%), Казахстану (4,5%), Білорусі (3,7%), Узбекистану (3,6%). Якщо в зовнішній торгівлі товарами Україна має негативне сальдо, яке у 2009 р. становило 5732,7 млн. дол. США, то в торгівлі послугами з 218 країнами світу у 2009 р. вона мала позитивне сальдо у 4352 млн. дол. США [19].

Проте активізація використання глобально-інтеграційного ресурсу, членство України в СОТ з 2008 р. не сприяли будь-якому значному покращенню позицій країни на світових ринках, а здійснювались на принципах, несумісних із самодостатнім конкурентоспроможним розвитком.

Обрання європейського вектору інтеграції, переважно саме через європейські цивілізаційні цінності українців, автор вважає пріоритетними для України. На нашу думку, і в глибинних планах ЄС, Україні вже відведено місце серед країн-членів цієї регіональної єдності. Про це переконливо свідчить надання Україні суттєвої матеріальної допомоги від ЄС та розвиток співробітництва. Проте питання європейської інтеграції є справою не одного дня, а тому сьогодні перед Україною постає завдання розроблення та реалізації такої моделі розвитку, яка б дозволила їй значно підвищити рівень власної конкурентоспроможності та національної самодостатності. На переконання автора, модель периферизації для України є неприйнятною як для українського народу, так і для євразійської спільноти через значний геополітичний та гео економічний потенціал нашої країни, а сумісний розвиток України та ЄС може відбуватись лише на засадах самодостатнього конкурентоспроможного економічного розвитку.

Співробітництво ЄС з країнами Східної Європи та, зокрема Україною, активно розвивається та детально планується. Воно закріплено у 7-річному Стратегічному плані ЄС, 3-річній Національній індикативній програмі та детальних щорічних програмах. Кожного року ЄС здійснює моніторинг результативності співробітництва та ефективності наданої допомоги. Обсяги та напрямки допомоги ЄС Україні протягом 1991-2006 рр. представлені у табл. 1.

Таблиця 1. Допомога ЄС Україні протягом 1991-2006 рр., млн. євро.

Назва заходу	1991-1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ТАСІС Національна програма	407	38,6	48	43	47	50	70	88	100	891,6
ТАСІС Ядерна безпека	304,3	50,3	3,5	69,4	44	46,6	34,3	28,4	40,3	621,1
ТАСІС Транскордонне співробітництво	-	5,2	1	5,5	0,5	3	3	18	4	40,2
ТАСІС Регіональна програма	-	3,7	6	9,1	10,5	6	6	8,7	-	50
Паливна програма	-	-	25	20	20	-	-	-	-	65
Гуманітарна допомога	12	6,3	1,3	0,9	-	-	-	-	-	20,5
Займи	565	-	-	-	110	-	-	-	-	675
Права людини	-	0,2	-	1,3	0,6	0,6	0,5	1,8	0,95	5,95
Міграція	-	-	-	-	-	1,3	-	1,5	-	2,8
Допомога шахтам	-	-	-	-	-	-	7	-	-	7
Внески до УНТЦ	-	3	4,5	4	4	4	4	5,5	5	34
Загалом	1288,3	107,3	89,3	153,2	236,6	111,5	124,8	151,9	150,3	2413,2

European Neighbourhood and Partnership Instrument. Country Strategy Paper Ukraine 2007-2013. – 30 of 31 p – Режим доступу: «europa/int»

Крім того, до України надходить допомога від Швеції, Великобританії, Данії, Німеччини, Нідерландів, Словаччини, Польщі, Швейцарії, Європейського інвестиційного банку, Ради Європи тощо. Україна є пріоритетною серед країн Східної Європи для Канади, яка щорічно виділяє близько 15 млн. дол. США. Допомогу Україні надають також США, Японія, Всесвітній банк, Глобальний фонд боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією.

З 1 січня 2007 р. усю сукупність європейських програм, за якими країни Східної Європи могли отримувати допомогу від ЄС були замінені єдиним Європейським інструментом сусідства та партнерства. Згідно з Національною індикативною програмою для України на 2007-2010 рр. Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП) виділено три пріоритетні напрямки допомоги в обсязі 494 млн. євро (табл. 2).

Табл. 2. Індикативний бюджет програм допомоги ЄС за ЄІСП

Пріоритетний напрям	Обсяг фінансування, у млн. євро
1. Підтримка демократичного розвитку та покращення управління	148,2 (30%)
2. Підтримка регулятивних реформ та покращення адміністративної спроможності	148,2 (30%)
3. Підтримка розвитку інфраструктури	197,6 (40%)
Загалом	494

National Indicative Programme 2007-2010 Ukraine – 4 p. – Режим доступу: «europa/int»

Для кращого розуміння того, на які проекти витрачаються кошти, наведемо деякі з цих профінансованих проектів (табл. 3).

Таблиця 3. Деякі проекти, що фінансуються ЄС протягом 2007-2013 рр.

Назва проекту	Вартість проекту, млн. євро
Попередження конфліктів	
Поставка обладнання для служби охорони державного водного кордону України	0,476
Консультації для створення центрів тимчасового утримання нелегальних мігрантів	2,919
Підтримка створення системи соціальної допомоги молоді, що вживає наркотики	3,395
Підводілля та стає управління натуральними ресурсами	
Покращення управління водними ресурсами в Євро регіоні Нижнього Дунаю	0,476
PANNet 2010 – створення захищених мереж	0,068
Захист та сталий розвиток Карпат	0,225
Допомога у реалізації Конвенції ESPOO та AARHUS	0,1445
Просторове планування прибережної зони, м. Одеса	0,121
Допомога у реалізації Дунайської та Рамсарської Конвенцій	0,197
Управління, демократія, права людини та підтримка економічних та інституційних реформ	
Підзвітність та ефективність української системи правосуддя	4,922
Активні жінки у місцевих спільнотах	0,067
Створення медіа центрів в сільських регіонах	0,996
Створення національної системи запобігання тортурам	0,697
Зменшення кількості випадків тортур та поганого поводження з ув'язненими в Чернівцях, Львові, Рівному та Транскарпатському регіоні	0,070

Транскордонне співробітництво для сталого розвитку спільнот	0,231
Заходи боротьби з нелегальною міграцією	1,745
Надання права голосу маргінальним верствам населення України	0,099
Гармонізація офіційної статистичної звітності України зі стандартами ЄС	0,150
Реформування офіційної статистики	0,999
Підвищення обізнаності сільських мешканців щодо їх прав та можливостей	0,071
Юридична допомога родинам з усиновлення дітей, батькам-одиначкам тощо	0,050
Підтримка застосування РСА в Україні	1,880
Підтримка розвитку системи навчання держслужбовців	1,075
Прозорість та ефективність юридичної системи	5,400
Твіннінг «Підтримка Академії суддів України»	1,100
Права жінок та дітей в Україні	1,080
Українсько-європейський центр політичного та правового консультування	2,491
Людський розвиток	
Підтримка системи охорони здоров'я	4,191
Інфраструктура, комунікації та транспорт	
Прийняття та застосування міжнародних транспортних угод	1,480
Підтримка реформування вугільної галузі	8,939
Гармонізація законодавства в сфері цивільної авіації з нормами ЄС	0,903
Інтеграція України Транс-Європейську транспортну мережу TEN-T	5,855
Твіннінг «Зміцнення безпеки дорожнього пасажирських та грузових перевезень»	1,000
Твіннінг «Розробка та застосування транспортної політики в Україні»	1,000
Вивчення можливостей розвитку портів	1,715
Створення Східно європейського метрологічного центру	0,999
Мультисекторні проекти	
Додаткова технічна допомога щодо реалізації енергетичної стратегії	4,000
Підтримка реалізації Програми дій щодо ядерної безпеки	2,000
Сприяння інноваційній стратегії, політиці та регулюванню в Україні	2,783
Гармонізація законодавства щодо конкуренції та державних закупівель до норм ЄС	4,400
Офіс сприяння інтеграції України в Європейський дослідницький простір	3,494
Сільський розвиток, сільське господарство, просторове планування та продовольча безпека	
Виконання зобов'язань за СОТ в сфері сільського господарства	4,740
Підтримка сталого регіонального розвитку	87,731
Сталий місцевий розвиток	15,338
Твіннінг «Підтримка ветеринарних послуг для забезпечення правових та технічних аспектів контролю продовольчої безпеки»	1,260
Соціальне згуртування та зайнятість	
Розвиток місцевих спільнот	12,000
Технічна допомога українським муніципалітетам	5,000
Гендерна рівність	1,093
Розвиток середньо строквої стратегії покращення системи соц.виплат	3,420
Торгівля та регіональна інтеграція	
Розвиток співробітництва України з ЄС у космічній сфері	1,500
Розвиток фінансових схем та інфраструктури підтримки інновацій	2,313
Розширення програми мікрокредитування ЄБРР у 2008-2009 рр.	1,500
Розширення програми ЄБРР мікрокредитування МСП для регіональних банків	1,000
Вдосконалення роботи ІнвестУкраїна	1,400
Вдосконалення сектору фінансових послуг	3,716
Постачання метрологічного обладнання	3,338
Реалізація Європейської хартії малих підприємств	0,166
Підтримка інноваційних підприємств та технологічного трансферу	2,478
Розвиток підприємницького потенціалу українських МСП	2,065
Розвиток транскордонного туризму Україна-Румунія	0,468
Технічна допомога розвитку інфраструктури вимірювання якості	3,092
Твіннінг «Вдосконалення діяльності Національного акредитаційного агентства України	1,400
Твіннінг «Вдосконалення систем стандартизації, метрології, нагляду за ринком та політики щодо споживачів	1,400
Вода та енергетика	
	149,033

Адаптовано автором за List of projects (Ukraine delegation). Режим доступу: <http://ec.europa.eu>

З 2005 р. в Україні розпочалась реалізація проектів Твіннінг, як однієї зі складових Європейського інструменту сусідства та партнерства, із проведення інституційних та структурних реформ, спрямованих на гармонізацію із законодавством ЄС. Сьогодні ЄС реалізує значні за обсягами фінансових ресурсів програми розподільної конвергенції щодо України, ставлячи мету якнайшвидшого переходу до конвергенції у сфері виробництва.

ЄС зацікавлений у розвитку України, яка володіє величезним резервом продуктивних сил. Внаслідок відсутності затвердженої моделі розвитку ці продуктивні сили включаються до глобального кругообігу хаотично, спорадично та таким чином, що виснажує національні ресурси, а не сприяє їх відтворенню та накопиченню. Показником активної участі України в такому процесі є те, що перекази українців, які працюють закордоном, щороку складають 2,8% ВВП України (табл. 4).

Таблиця 4. Найбільші країни-реципієнти за обсягом переказів емігрантів на батьківщину у 2008 р.

Країна	Обсяг переводів, млн. дол. США	Темп приросту, %	Частка переводів у ВВП, %
Індія	45000	27,6	3,7
Китай	34490	5	0,8
Мексика	26212	-3,4	2,4
Філіппіни	18268	12,1	10,8
Нігерія	9979	8,2	4,7
Єгипт	9476	23,8	5,8
Бангладеш	8979	36,8	11
Пакистан	7025	17,1	4,2
Марокко	6730	0	7,8
Індонезія	6500	5,3	1,3
Ліван	6000	4	20,7

В'єтнам	5500	0	6,1
Україна	5000	11,0	2,8
Колумбія	4523	0	1,9
Росія	4500	9,7	0,3

Trade development report 2009. UN Publications. –23 p. of 288.

Разом з тим, активна еміграція найбільш працездатної, відповідальної та талановитої частини українського населення призводить до руйнування нації в історичний період її самовизначення та державотворення.

В модель національного економічного розвитку, яку обирає Україна вже сьогодні, повинно бути покладено як ключовий критерій - відповідність глобальній економіці знань, до якої наближуються провідні країни світу, зокрема країни ЄС. Обрання саме цього критерію дозволить розробникам економічної політики вірно визначати пріоритети розвитку. В умовах становлення економіки знань використання глобально-інтеграційного ресурсу повинно будуватись на нових принципах та механізмах, які наразі формуються. Найбільші перспективними напрямками розвитку щодо використання глобально-інтеграційного ресурсу в економічній моделі на сучасному етапі має бути:

- розвиток України як сільсько-господарського регіону на новій технологічній платформі;
- перетворення України на мультинаціональний високотехнологічний центр;
- використання переваг у формуванні на території України євразійського транспортно-логістичного центру;
- забезпечення функціонування України як провідного освітньо-наукового центру;
- активізація потенціалу України як багатфункціонального туристичного конгломерату.

Саме ці напрямки можуть стати локомотивами конкурентоспроможного економічного розвитку України, які забезпечать економічне піднесення країни в найближчі роки. Саме за ними Україна має найбільші переваги, реалізація яких дозволить стати потужним учасником глобального конкурентного простору.

Значний розвиток сфери послуг дозволить Україні, по-перше, створити велику кількість робочих місць; по-друге, зміцнити свій основний стратегічний ресурс - малий та середній бізнес, який довів свою важливість у часи кризи, бо не дозволив Україні потрапити у проблему масового безробіття. Високий рівень розвитку малого та середнього підприємництва для України – це шлях до розв'язання більшості соціальних проблем та досягнення високих соціальних стандартів життя.

Поряд із вдосконаленням організаційно-правових засад розвитку підприємництва в Україні, вдосконалення відносин власності, корпоративної системи тощо, місією держави в умовах формування глобальної економіки знань має стати створення комплексної системи управління знаннями. Так, кинутий напризволяще вітчизняний бізнес має право розраховувати на користування такою державною послугою, як прогноз та стратегічний план національного розвитку. Це дозволить окремому підприємцю будувати індивідуальні підприємницькі плани та приймати вірні інвестиційні рішення. В цьому й полягає і на цьому повинні формуватись основи суспільної відповідальності бізнесу як ключової компоненти вітчизняної моделі розвитку. При цьому держава має передбачити суспільну відповідальність не лише для бізнесу, а й вчених, політиків, державних службовців, громадських діячів, які є активними учасниками соціально-економічних процесів в Україні.

Відповідальність держави має виявлятися й в своєчасному перегляді та прийнятті законів України, зокрема Закону «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки», Закону «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України», які виконують мобілізаційну функцію щодо сприяння концентрації ресурсів господарюючих суб'єктів на найперспективніших напрямках розвитку.

Так, наприклад, визначаючи у п. 8.6 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України» стратегічні пріоритети у сфері транспортної галузі, необхідно доповнити їх питаннями розвитку логістичної галузі товарів легкої промисловості, а не лише опікуватись проблемами транзиту нафтопродуктів [20]. Визначаючи пріоритети у сфері розвитку інноваційної культури у п. 8.7 того самого закону, слід значно розширити поняття інноваційної культури та спиратись на концепцію потрійної спіралі та концепцію відкритих інновацій, що передбачає взаємозв'язок університетів, бізнесу й влади і дозволяє розвинути нові підходи до інноваційної взаємодії цих секторів, щоб перетворити Україну на провідний освітньо-науковий центр.

Щодо інституційного забезпечення припливу іноземних інвестицій для фінансування інноваційних змін в економіці, то, насамперед, Україні слід переглянути існуючу систему державного управління та механізми розвитку. На думку автора, Україні доречно відмовитись від використання механізму вільних (спеціальних) економічних зон та перейти до проектного принципу у відносинах з інвестором. Формування нових вільних економічних зон або відродження законсервованих зон матиме наслідком новий віток розшарування суспільства та просторової дезінтеграції. Заходи економічної політики на сучасному етапі мають сприяти інтеграції суспільства та посиленню синергетичного ефекту в процесі економічної модернізації та відродження, а не навпаки. Ефективність вільних економічних зон тим вища, чим більша територія країни, а тому в Україні досягти такого ефекту від зон, як у США чи Китаю, навряд чи можливо.

Першим кроком для реалізації проектного принципу у відносинах з інвестором було створення 28 січня 2009 р. Постановою Кабінету Міністрів України центрального органу виконавчої влади із проведення державної політики сприяння іноземному інвестуванню – Національного агентства України з іноземних інвестицій та розвитку (Укрзвонінвест). Воно, безумовно, потребує вдосконалення внутрішньої організаційної структури, але повинно стати реальним, а не номінальним «єдиним вікном» для іноземного інвестора.

Але ефективність системи державного управління значно зменшується через хаотичність функцій різних міністерств та відомств, які відповідають за реалізацію економічної моделі розвитку України. Так, Державне агентство України з інвестицій та інновацій (Держінвестиції), яке за законодавством України є центральним органом виконавчої влади в сфері інноваційної політики, в цілому не відіграє тієї ролі, яка для нього передбачалась, зокрема й через відсутність чіткого розподілу та перехрещування повноважень різних міністерств та відомств. Наприклад, нормативні документи щодо повноважень Держінвестиції та Міністерства економіки містять тотожні розділи щодо координації інноваційної діяльності. Крім того, департаменти інноваційного напрямку в інших міністерствах також відповідають за реалізацію інноваційної політики, зокрема, мова йде про Департамент науково-технологічного та інноваційно-інвестиційного забезпечення Міністерства промислової політики України, Департамент інвестиційної та інноваційної діяльності Міністерства економіки України. Невизначеність завдань, повноважень та сфер відповідальності зазначених органів державної влади призводить до буксування інноваційної моделі розвитку. Усунення дублювання повноважень, оптимізація внутрішньої структури та чітке розмежування сфер відповідальності має передувати початку інвестиційно-інтеграційного руху до моделі економіки знань.

Наступним завданням для України має стати оптимізація процесів алокації державних фінансів. Щодо регіонального та місцевого інноваційного розвитку, то слід оптимізувати схему фінансування такого розвитку. Як передбачено п. 2.2.2 Закону України «Про інноваційну діяльність», фінансування регіональних та місцевих інноваційних програм відбувається за кошти відповідних територіальних громад через систему регіональних відділень Держінвестицій [21]. Між тим, це спричинює конфлікт інтересів, зменшує ефективність реалізованих програм та порушує основні принципи підприємницької діяльності. Використання венчурного фінансування в Україні є передчасним через неврегульованість ключових для розвитку цього виду фінансування економічних відносин.

На порядку денному також стоїть питання про створення при українському уряді потужного центру глобального прогнозування та національного планування, першочерговим завданням якого має бути глобальний моніторинг економічного розвитку. Такий центр мав би виступити органом апробації запропонованих заходів економічної політики, координатором процесів наукового забезпечення й розроблення таких заходів та разом із залученням громадськості (громадських рад при

органах державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, академії наук) арбітром ефективності проведених реформ.

На результатах прогностично-аналітичної діяльності цього центру мають базуватись пропозиції щодо стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку України, де ключовою повинна стати глобальна складова. Найбільш ефективним, на нашу думку, на сьогодні може бути створення такого центру в структурі Міністерства економіки із залученням до роботи у ньому представників інших органів державної влади та установ. Міністерство економіки має набути функцій опікування процесами глобальної економічної інтеграції України, і не лише на європейському векторі, та формувати ефективну модель економічної політики членства в СОТ.

На думку автора, експертиза інноваційних проєктів повинна бути організована не Міністерством освіти і науки України, як це передбачено Методикою проведення експертизи стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня від 23.12.2003 р., а центральним органом виконавчої влади, відповідальним за реалізацію інноваційної моделі розвитку України - на сьогодні це Держінвестиції. Слід вдосконалити і відбір осіб, які можуть входити до складу відповідних експертно-аналітичних груп та позбавити їх права делегування свого голосу іншим членам групи, як це передбачено п.2.2 Методики, або вдосконалити саму процедуру голосування (наприклад, якщо у разі неможливості особи бути присутнім у момент голосування, її думка та голос враховуються письмово за допомогою надсилання листа або в інший спосіб).

В основу успіху економічної політики на початку III тисячоліття для України має бути покладена синергія таких чинників - інформація, інвестиції та інновації (три «І»). До речі, така синергія може виступати як закон третього тисячоліття – Закон III (закон трьох «І») – і не тільки для України.

Між тим, система державного управління в Україні виступає чинником, що дезінтегрує ці компоненти та практично унеможливує інноваційний розвиток. Так, система управління інформаційними потоками в країні не відповідає світовим стандартам, система управління знаннями як така взагалі відсутня, а Міністерство освіти і науки навіть не розгортає свою діяльність в цьому напрямі.

Враховуючи те, що «модель економічного розвитку України є комплексною теоретико-методологічною системою, що реалізована або може бути реалізована в межах дії закономірностей на певному етапі економічного розвитку держави й спроможну забезпечити відповідний рівень добробуту населення, безпечний самодостатній конкурентоспроможний всебічний розвиток на основі реалізації економічної політики з врахуванням ендогенних й глобалізаційних чинників розвитку», слід відходити від існуючого вузького тлумачення моделі, яке обмежує реальні процеси економічного розвитку та застосовувати багатокomпонентні моделі, що враховують оптимальний набір ключових компонент [22]. Так, наприклад, ЄС визначив свою модель розвитку як «зелена стала соціально-орієнтована інноваційна економіка знань», вже рішуче перейшла до її реалізації.

Виходячи з наведеного, Україні також слід враховувати найновіші закономірності розвитку та активно використовувати їх переваги. Серед таких закономірностей, пов'язаних із формуванням глобальної економіки знань, насамперед, слід назвати віртуалізацію, мережевість та уніфікацію.

На нашу думку, віртуалізація сьогодні – це не «вихід за рамки раціонального господарювання» або «ірраціональне та штучне» явище [11, 65], а навпаки, новий віток та прояв раціональності суб'єктів господарювання, які за допомогою новітніх технологій знайшли спосіб зменшити операційні та транзакційні витрати, подолати бар'єри входу на ринок, створені недобросовісною конкуренцією, прискорити оборотність капіталу, зменшити вимоги до стартового капіталу. Власно, це й дозволило малому та середньому бізнесу стати локомотивом нової економіки. Віртуалізацію слід розглядати як закономірність сучасного етапу економічного розвитку через те, що вона охоплює всі ключові компоненти сучасних моделей. В сфері державного регулювання вона проявляється в процесах створення електронного уряду, забезпечення прозорості системи державних закупівель за допомогою механізмів інформаційної відкритості. В сфері ринкового саморегулювання – це електронна комерція, оптимізація контрактних зобов'язань та вдосконалення контрактної процедури шляхом застосування електронного підпису тощо, поява віртуальних ринків. Віртуалізація охоплює й відносини власності – виникають електронні гроші, інтелектуальна власність, електронні системи реєстрації прав власності та віртуальні банки даних. В сфері алокації ресурсів завдяки віртуалізації відбувається зменшення транзакційних витрат, оптимізація логістичних схем, зменшення цін на різні види ресурсів та готової продукції. В сфері транснаціоналізації корпоративізації спостерігається віртуалізація корпоративних структур, можливість входу в економічний простір країни, оминаючи її кордони, розвиваються аутсорсинг, аутстафінг, електронні розрахунки, електронна звітність, виникає можливість реалізації більш гнучких та альтернативних стратегій виходу на ринок. Інформатизація дає можливість подолати просторово-часові обмеження доступу до інформації, дозволяє миттєво публікувати інформацію та наукові результати за допомогою Інтернету, мобілізувати глобальне громадянське суспільство. Віртуалізація сприяє підвищенню рівня інтелектуалізації, адже створюється віртуальний світ знань та обміну думками, формуються наукові та експертні спільноти. Навіть в традиційній сфері соціалізації віртуальні технології допомагають здійснювати дистанційне навчання для осіб з особливими потребами, вирішують проблему соціальної інклюзивності за допомогою он-лайн спілкування. Значною є роль віртуалізації для становлення суспільної відповідальності, адже завдяки інформаційній відкритості збільшується вплив громадянського суспільства на владу та бізнес. В сфері безпеки формуються нові підгалузі економіки – послуги з віртуальної безпеки, Інтернет-безпеки, системи супутникового спостереження тощо. Віртуалізація не оминула й такий компонент, як екологізацію, адже навіть сама вартість питання виражається в умовних (віртуальних) одиницях вуглекислого газу.

Мережевість виступає як закономірність, що виникає внаслідок синергії нелінійного руху, множинності суб'єктів та індивідуалізації потреб. Включення в глобальні мережі за пріоритетними для України напрямками передбачає, насамперед, величезну роботу з розроблення та побудови механізму включення в такі мережі, при цьому переважно слід використовувати механізми європейської інтеграції.

Уніфікація відіграє найважливіше значення як закономірність розвитку в сфері інституційної уніфікації, найвищою формою якою є глобальна інституційна уніфікація. Нові сфери економічних відносин, що виникають на сучасному етапі, виникають як глобальна економічна проблема, механізм подолання якої формується одразу на глобальному рівні, як наприклад, механізми подолання проблем зміни клімату.

Врахування трансформації ключових компонент моделі економічного розвитку під впливом новітніх закономірностей розвитку дозволить країні опанувати найшвидші темпи просування до глобальної економіки знань. Глобально-інтеграційний ресурс виявляється, насамперед, у пізнанні та використанні цих закономірностей.

Висновки. Глобально-інтеграційний ресурс в умовах реалізації моделі, направленої на становлення економіки знань, є ключовим. Відкритість економіки на сучасному етапі виступає не результуючим показником, а передумовою успішного розвитку. Формування національної економічної моделі України має базуватись на глобальному економічному мисленні, яке передбачає зміцнення національної самодостатності за рахунок конкурентоспроможного включення України в глобальне світове господарство. Реалізація такого мислення як імперативу при розробленні економічної політики матиме своїм наслідком реалізацію глобальної економічної функції держави. При реалізації цієї функції необхідним є вирішення таких завдань, як створення центру глобального прогнозування та національного планування та опанування українською незалежною державою нової моделі економічного розвитку, яка складатиметься з багатьох компонентів. Отримання Україною статусу країни з ринковою економікою є свідченням того, що країна пройшла початковий етап становлення ринкового саморегулювання. Пропоновані автором зміни в системі державного управління спрямовані на вдосконалення моделі економічного розвитку України, набуття нею характеристик глобальної економіки знань. Наразі розпочинається наступний етап стратегічних реформ, які повинні в період формування нової економічної системи вивести Україну на високий рівень конкурентоспроможного економічного розвитку.

Література:

1. Maddison A. Contours of the world economy, I – 2030 AD. [Текст]– Oxford University Press, 2007. – 418 p. – ISBN 978-0-19-922721-1
2. Hoenig T., Greenspan A. Global Economic Integration: Opportunities and Challenges. [Текст]– Books for Business, 2001. - 384 p. - ISBN-13: 978-0894991219
3. Sarkar S. Global Economic Integration and Inequality. [Текст]– Serials Publications, 2007. - ISBN-13: 978-8183871303
4. Білорус О. Глобальний конкурентний простір [Текст]– К.: КНЕУ, 2007. – 677 с. - ISBN 978-966-483-008-6
5. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція. [Текст]- К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с. – ISBN 978-966-8897-05-4
6. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку історія і сучасність. [Текст]– К.: Знання, 2007. – 670 с. - ISBN 978-966-346-268-X
7. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: Монографія. [Текст]. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с. - ISBN 978-966-
8. Глобальна економіка: Навч. Посіб. / Т.В. Кальченко. [Текст]. – К.: КНЕУ, 2009. – 364 с. – ISBN 978-966-483-221-9
9. Чухно А.А. Твори: у 3 т. / НАН України, КНУ ім. Т. Шевченка, НДІ при Мінфіні України. [Текст]. – К., 2006 – Т.2. Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика.– 2006. – 512 с. – ISBN 966-7675-32-
10. Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри / За ред. С.І. Юрія, Є.В. Савельєва. [Текст]– К.: Знання, 2007. – 595 с. – ISBN 978-966-346-364-3
11. Пахомов С.Ю. Глобальна конкуренція: нові явища, тенденції та чинники розвитку: Монографія. [Текст]– К. КНЕУ, 2008. – 223 с. – ISBN 978-966-483-143-4
12. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: Монографія. [Текст]– К. КНЕУ, 2008. – 352 с. – ISBN 978-966-483-121-2
13. Власов В. Глобализационное влияние – стратегическая основа развития международной торговли // Экономика Украины. – 2008. - №4. – С. 63-72.
14. Шостак Л. Бадрак А. Открытая экономика: перспективы позиционирования Украины в мировой хозяйственной системе // Экономика Украины. – 2009. - №7. – С. 38-48.
15. Антонюк Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізми реалізації - [Текст]– К. КНЕУ, 2004. –275 с.–ISBN 978-966-574-612-X
16. Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти - [Текст]– К. КНЕУ, 2007. –312 с.–ISBN 978-966-574-963-3
17. Новицкий В. Регулятивные стратегии открытых экономических систем и глобальная конкуренция за ресурсы // Экономика Украины. – 2007.-№7.-С. 4-14.
18. Шнипко О.С. Інноваційний дефолт України: економіко-технологічний контекст: Монографія. - [Текст]– К.: Генеза, 2009. –248 с.–ISBN 978-966-504-954-8
19. Дані Державного комітету статистики України. [Електронні дані]- Режим доступу: «www.ukrstat.gov.ua».
20. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» №433 - IV від 16.01.2003 р. - [Електронні дані] – Режим доступу: «www.rada.gov.ua»
21. Закон України «Про інноваційну діяльність України» № 40- IV від 4.07.2002 р. - [Електронні дані] – Режим доступу: «www.rada.gov.ua»
22. Трофимова В.В. Ключові компоненти національних моделей економічного розвитку в епоху глобалізації// Економіка і підприємництво. – №21. - 2008. – С. 118-128.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2010 р.



ТОВ "ДКС Центр"